

Türkiye'nin Sahra-Altı Afrika'da Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri Turkey's Public Diplomacy Initiatives in Sub-Saharan Africa

Elem EYRİCE TEPECİKLIÖĞLU¹

Ali Onur TEPECİKLIÖĞLU²

Betül AYDOĞAN ÜNAL³

Orcid No: 0000-0003-0486-3682

Orcid No: 0000-0002-6135-1213

Orcid No: 0000-0003-2371-0921

Öz

Türkiye'nin son yıllarda izlediği dış politika yaklaşımında kamu diplomasisi araçları üzerinden geliştirilen faaliyetler önemli bir yer teşkil etmektedir. AK Parti hükümetinin yeni bölgelere açılım ve uluslararası etki alanını genişletme amaçlarına uygun olarak, özellikle Afrika gibi dış politikada daha önceden ihmal edilen bölgelerle ilişkilerin derinleşmesinde bu faaliyetlere büyük önem verdiği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Sahra-altı Afrika'daki politika hedefleri ile bu hedeflere ulaşmak için yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini sistematik olarak incelemektir. Bu çerçevede bu ülke halklarının nezdinde tanınırlık ve bilinirlik kazanma ve onların tercih ve yaklaşımlarını etkileme amacı güden politika ve faaliyetler, etki sürelerine göre kısa, orta ve uzun vadeli faaliyetler olarak sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin Afrika politikasına dair gittikçe büyüyen bir literatür olmakla birlikte kamu diplomasisi ayağına yapılan katkılar sınırlıdır. Çalışma; hem bu alana hem de kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkileri bakımından uluslararası kabul görmüş bir sınıflandırmayı uyarlayarak Türkçe literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler

Türkiye • kamu diplomasisi • Afrika • Sahra-altı Afrika • dış politika

Abstract

Public diplomacy initiatives occupy a central place in Turkey's recent foreign policy approach. In its efforts to increase Turkey's say in world politics and to deepen relations especially with the previously-neglected regions including Africa, the incumbent government attaches great importance to public diplomacy activities. This study aims at systematically analyzing how Turkey uses these activities in Sub-Saharan Africa in order to achieve its foreign policy objectives. In this respect, public diplomacy strategies used in enhancing Turkey's image and visibility in those countries and in influencing the preferences of their public have been classified as short, medium and long term activities. Although there is a still-evolving literature on Turkey's Africa policy, the studies focusing on public diplomacy instruments is limited. This study, therefore, seeks to fill this gap in the extant literature by adopting an established classification approach used in measuring the effectiveness of public diplomacy activities.

Keywords

Turkey • public diplomacy • Africa • Sub-Saharan Africa • foreign policy

Bu makalenin amacı Türkiye'nin Sahra-altı Afrika ülkelerinde uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerini hem Türkiye'nin uluslararası politikada daha görünür olma çabası hem de bununla bağlantılı olarak geçmişte ihmal edilen ya da farklı nedenlerden dolayı yeterince ilgi gösterilmeyen Afrika gibi bölgelere açılım gerçekleştirme bağlamında sistematik olarak incelemektir. Türkiye 2000'li yılların başından itibaren pro-aktif ve çok yönlü bir dış politika izleme amacı gütmektedir. Özellikle 2005 yılından itibaren Afrika ile ilişkileri geliştirmek niyetiyle atılan adımlar da bu çok yönlü ve aktif dış politika amacına ulaşmanın bir ayağı olarak değerlendirilebilir. Başka bir ifadeyle,

Türkiye'nin Afrika Açılımı olarak adlandırılan dış politikası, ülkenin uluslararası alanda görünürlük kazanma ve daha etkili bir aktör olma çabasının uygulama alanlarından biri olarak sayılabilir (Özkan, 2012; Bacık ve Afacan, 2013; Aglionby et. al., 2016).

Türkiye'nin Afrika açılımı politikasının en önemli ayaklarından birisini kamu diplomasisi faaliyetleri oluşturmaktadır. Türkiye, özellikle Türk Hava Yolları (THY), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kamu kurum ve kuruluşları aracılığı ile Sahra-altı Afrika ülkelerinde önemli projeler yürütmekte ve bu sayede kıta ülkeleri

¹ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, (Araş. Gör. Dr.), Yaşar Üniversitesi, Ulus. Hukuk Uygulama ve Araş.Mrk., E-posta: elem.eyrice@yasar.edu.tr 605

² Ali Onur Tepeciklioğlu, (Araş. Gör. Dr.), Ege Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: ali.tepeciklioğlu@ege.edu.tr

³ Sorumlu Yazar/Correspondence: Betül Aydoğan Ünal, (Araş. Gör. Dr.), Ege Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: betul.aydogan@ege.edu.tr

Atf/Citation: Eyrice Tepeciklioğlu, E., Tepeciklioğlu, A. O. ve Aydoğan Ünal, B. (2018). Türkiye'nin Sahra-Altı Afrika'da yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri. *Ege Academic Review*, 18(4), 605, 618.

üzerinde görünürliğini, kıta halkları üzerinde de bilinirliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetleri, doğası gereği bir hükümetin başka ülke halkları nezdinde tanınırlık ve bilinirlik kazanma ile onların tercih ve yaklaşımlarını etkileme amacı güden politika ve faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir. Türkiye de Afrika ülkelerinde uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinde Afrika halklarıyla yakından iletişim kurabilmeyi ve hem gündelik politikada hem de gelecekte atılacak adımlara zemin teşkil edebilecek bağlar oluşturmayı amaçlamaktadır.

Kamu diplomasisi faaliyetleri yönelttikleri halklar üzerindeki etkileri bakımından kısa, orta ve uzun vadeli olarak sınıflandırılmaktadır (Leonard, 2002). Bu sınıflandırmanın temel hedefi kamu diplomasisi faaliyetlerini oluşturan çeşitli bileşenlerin sistematik bir biçimde hem faaliyetlerin niteliği hem de etkileri bağlamında incelenmesidir.¹ Bu çalışmada da bu sınıflandırma temelinde Türkiye'nin Afrika'da uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetleri kısa, orta ve uzun vadeli olmaları bakımından incelenecek ve hangi amaçların bu sınıflandırma doğrultusunda gerçekleştirilebileceği tartışılacaktır. Bu bağlamda, çalışma, öncelikle kamu diplomasisi kavramını tanımlayacak ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin sınıflandırılmasını ortaya koyacaktır. Türkiye-Afrika ilişkilerini kısaca inceleyecek olan bölümün ardından bu ilişki çerçevesinde Türkiye'nin Sahra-altı Afrika'da yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri belirtilen sınıflandırmaya tabi tutularak incelenecektir. Sonuç olarak, çalışma, Türkiye'nin yürüttüğü bu faaliyetlerin kısa, orta ve uzun vadede amaçlarını ve bu amaçların ne derece ulaşılabilir olduğunu tartışacaktır.

Kamu Diplomasisi Kavramı Ve Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Sınıflandırılması

Kamu diplomasisi, Joseph Nye'in (1990) ortaya attığı yumuşak güç (soft power) kavramının bir bileşeni olarak tanımlanabilir. Yumuşak güç; bir devletin izlediği politikaların, sahip olduğu kültürün ve değerlerin diğer ülke ve halklar nezdinde yarattığı çekiciliği tanımlayan bir kavramdır. Nye'a göre (2004: 5) bir ülkenin yumuşak gücü, uluslararası ilişkilerde gücün genel tanımından hareketle, diğer ülkelerin tercihlerini şekillendirebilme yetisine dayanır. Yumuşak gücün uluslararası ilişkilerde sert güçten ayrıldığı en temel nokta, yumuşak gücün yöntem olarak zorlamayı değil iknayı kullanmasıdır. Kamu diplomasisi kavramı da kaçınılmaz olarak güç ve özellikle de yumuşak güç kavramları ile yakından ilişkilidir (Snow, 2009). Nye'a göre (2008: 95) kamu diplomasisi ve yumuşak güç arasındaki ilişki gücün nasıl ölçüldüğü bağlamında tanımlanabilir. Güç, davranışsal sonuçlar bağlamında değerlendirildiğinde kamu diplomasisinin yumuşak gücün bir bileşeni olduğu ortadadır. Kamu diplomasisi bu bağlamda gücün kaynaklarının hükümetler tarafından başka

ülkelerin halkları ile iletişim kurmak için mobilize edildiği bir araç olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla kamu diplomasisi yumuşak güç kaynaklarının kullanıldığı bir enstrüman olduğundan, yumuşak gücün bir alt kümesi, başka bir ifade ile bir bileşenidir. Nitekim, literatürde çeşitli ülkelerin yumuşak güçlerini ölçmeyi hedefleyen çalışmaların neredeyse tamamına¹¹ yakını ya doğrudan kamu diplomasisini ya da kamu diplomasisi çerçevesinde yönetilen belirli faaliyetleri yumuşak gücün bir bileşeni olarak ele almaktadırlar (McClory, 2010; Zheng, 2009; Watanabe ve McConnell, 2015; Rapid-Growth Markets Soft Power Index, 2012, Snow ve Taylor, 2009). Dolayısıyla kamu diplomasisi faaliyetleri bir ülkenin yumuşak gücünün ayrılmaz bir parçasıdır.

Literatürde kamu diplomasisi kavramının kullanımı 19. yüzyıl ortalarına kadar geri götürülmektedir (Cull, 2009a). Kamu diplomasisi geleneksel diplomasiye farklı olarak bir ülkenin hükümetinin diğer ülkelerin halklarını etkilemek ve düşüncelerini olumlu yönde değiştirmek amacı ile kullandığı araçlardır (Nye, 2008; Cull, 2009b). Başka bir ifade ile kamu diplomasisi, bir ülkenin karşı hükümetin kendisi ile değil; ülkelerin halkları ile iletişim kurmasıdır (Pamment, 2012). Her ne kadar yumuşak gücün bir bileşeni olarak tanımlansa da kamu diplomasisi kavramının sınırları, yumuşak güce göre daha belirgindir. Dahası, kamu diplomasisi faaliyetlerinin hedef kitlesi net ve araçları gruplanabilir.

Kamu diplomasisi hem Türk dış politikasında hem de küresel siyasette her geçen gün büyüyen bir yer tutmaktadır. Küreselleşmenin etkisinin sürekli arttığı günümüz dünya politikasında kamuoyunun önemi yadsınamaz bir konuma yükselmiştir. Bir ülkenin dış politikasını yürütürken özellikle bu politikayı yönelttiği toplumları uluslararası medya aracılığı ile ikna etmesi, onların gözünde çekicilik yaratması ve yürüttüğü politikaları küresel kültüre eklemlenmesi, bölgesel/uluslararası alandaki etkisini arttırmak için kaçınılmaz olarak izlemesi gereken yollar haline gelmiştir (Potter, 2002-2003). Temelde bu sebeple Türkiye'nin Afrika politikasında Afrika toplumları ile kurduğu iletişimde izlediği yolların analizi ve kullandığı kamu diplomasisi araçlarının etkisinin incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Yumuşak güç ve buna bağlantılı olarak kamu diplomasisi kavram ve pratiklerinin incelendiği çalışmalar, kavramın ve olgunun popülerliğiyle doğru orantılı olarak, hem ulusal hem de uluslararası literatürde geniş yer tutmaktadır. Uluslararası literatürde öne çıkan çalışmalar arasında da özellikle ABD, Çin ve Japonya gibi güçlerin yumuşak güç kaynaklarına ilişkin çalışmaların çokluğu dikkat çekicidir (bkz. Gill ve Huang, 2006; Hunter, 2009; Kurlantzick, 2007; Lam 2007; Nye 2004; Parmar ve Cox, 2010; Yasushi ve McConnell, 2008; Wang, 2008;

Watanabe ve McConnell, 2008). Kamu diplomasisi kavramı uluslararası literatürdeki artan ilgiye paralel olarak Türkçe literatürde de kendine sıklıkla yer bulmaktadır. Buna ilaveten Türkiye ve yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerine ilişkin yayınlar da artış göstermektedir (bkz. Çevik, 2014; Şahin ve Çevik, 2015; Demir, 2013; Ünal Erzen, 2012; Yalçınkaya ve Özgen, 2013; Huijgh ve Warlick, 2016; Ünal, 2017; Çevik ve Seib, 2015; Ekşi, 2014; Karadağ, 2016).

Bu çalışma da hem Türkçe hem de uluslararası literatürde kamu diplomasisi çalışmalarına yönelik artan ilgiye paralel olarak Türkiye'de kamu diplomasisi incelemelerine katkı sunmayı amaç edinmektedir. Ancak çalışmanın, daha önce yapılmış olan çalışmalardan en belirgin farkı ve katkısı iki şekilde ifade edilebilir. Birincisi, Türkiye'nin Afrika politikasına dair gittikçe büyüyen bir literatür olmakla birlikte kamu diplomasisi ayağına yapılan katkılar sınırlıdır. İkinci olarak ise; bu çalışma kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkileri bakımından uluslararası alanda kabul görmüş bir sınıflandırmayı uyarlayarak Türkçe literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bir ülke kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütürken çeşitli araçlardan ve kaynaklardan faydalanmaktadır. Bu araçlardan ilk akla gelenleri medya, dış yardımlar, barış misyonları, yatırımlar ve çeşitli eğitim programları olarak sıralanabilir. Yine ilk etapta listelenebilecek kaynaklar ise bir ülkenin imajı, kültürü, ekonomik cazibesi ve küresel politikada temsil ettiği değerlerdir. Zaman zaman bu sayılanlarla örtüşmekle birlikte kamu diplomasisinin kaynak ve araçları mevcut literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, Ross (2003), kamu diplomasisinin yedi ayak üzerine oturduğunu ve bunların politika savunusu, mesaj tutarlılığı, mesaj yönetimi, diyalog kurma, ortaklıklar ve ittifaklar, politik manevralar için bağlam oluşturma ve medya yönetimi olduğunu belirtmektedir. Frederick (1993), bir hükümetin kendi toplumları vasıtasıyla yabancı hükümetleri etkilemek için kullanacağı aktivitelerin bilgi, eğitim ve kültür alanında olması gerektiğini ifade etmektedir. Gilboa (2006) ise, iki taraflı iletişim, medya tasarımı, halkla ilişkiler, bilgi yönetimi, ülke markalaşması ve e-imaj'ın genelde yumuşak güç, özelde ise kamu diplomasisi faaliyetlerine doğrudan kaynak oluşturduğunu öne sürmektedir. Mor (2006), kamu diplomasisini sadece propaganda olarak ele almakta iken, benzer bir biçimde Soroka (2003), kamu diplomasisini hükümet, kamuoyu ve medya arasındaki kompleks bir ilişki biçiminde tanımlamakta ve medyanın çekim yaratma gücüne vurgu yapmaktadır. Signitzer ve Coombs (1992) ise halka ilişkiler ve kamu diplomasisinin benzer amaç ve araçlara sahip olduğunu iddia etmekte ve bu araçları bilgi değişimi ve iletişim programları olarak tanımlamaktadır.

Öte yandan, Leonard, Small ve Rose (2005),

haber yönetimi, stratejik iletişim, ilişki kurma, karşılıklılık, bağımlılık ve güveni kamu diplomasisinin bileşenleri olarak görmektedir. Potter'ın (2002-2003) sınıflandırmasında ise medya ilişkileri, kültür ve eğitim ilişkileri ile uluslararası yayıncılık ve markalaşma, kamu diplomasisini oluşturan unsurlar olarak karakterize edilmektedir. Zöllner (2006), uluslararası yayıncılığa önemli vurgu yapmaktayken, Vickers (2004), geleneksel ve yeni kamu diplomasisi arasında bir ayırım yaparak geleneksel kamu diplomasisi araçları olan pazarlama, kültürel diplomasi ve haber yönetimi arasındaki sınırların yeni kamu diplomasisi faaliyetlerinde belirsizleştiğini öne sürmektedir. Cowan ve Arsenault (2008), kamu diplomasisinin üç katmanının monolog, diyalog ve işbirliği olduğunu belirtirlerken; Gouveia ve Plumridge (2005), Avrupa Birliği özelinde yaptıkları çalışmada uluslararası iletişimin kamu diplomasisindeki önemine dikkat çekmektedirler. Cull (2008: 32-34) ise kamu diplomasisi faaliyetlerini kısa, orta ve uzun vadeli olarak tasniflediği çalışmasında beş temel bileşene dikkat çekmektedir. Buna göre ilk bileşen olan yabancı halkları dinleme, başka bir deyişle bilgi toplama, hem o toplumlar hem de uluslararası çevre hakkında bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır. İkinci bileşen olan savunma ise toplanan veri vasıtasıyla yabancı topluma bir fikir sunma, bir çıkarı savunmaya yaramaktadır. Üçüncü bileşen olan kültürel diplomasi ile kendi kültürünün ve başarılarının diğer ülke toplumları nezdinde bilinirliğini sağlama amacı güdülmektedir. Dördüncü bileşen olan değişim diplomasisi ise bir ülkenin hem kendi vatandaşlarını başka ülkelere göndererek hem de başka ülke vatandaşlarını çeşitli programlar vasıtasıyla kendi ülkesinde ağırlayarak kamuoyu ve cazibe oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Beşinci ve son bileşen olan uluslararası haber yayıncılığı ise bir ülkenin uluslararası yayınlar vasıtasıyla başka ülke halklarına ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

Kamu diplomasisi bileşenlerine ilişkin literatürün bu kısa incelemesi göstermektedir ki kamu diplomasisi faaliyetleri kısa, orta ve uzun vadeli etkileri bağlamında gruplandırılabilir (Gilboa, 2008). Bu gruplandırmanın temel çıkış noktası yürütülen faaliyetlerin hedefleridir. İnternet yayıncılığı, uluslararası medyada haber yönetimi ve geleneksel diplomasi faaliyetlerinin yabancı kamuoylarına daha iyi anlatılması gibi gündelik siyasete ve anlık mesajların sağlıklı iletilmesine dair faaliyetler kısa vadeli; ülkenin ilettiği bir çok mesaj arasından stratejik olarak belirlenen az sayıda, ancak ülke hakkında oluşturulmak istenen algının tam olarak iletilmesini sağlayan mesajların yabancı kamuoylarına iletilmesi amacıyla yürütülen faaliyetler orta vadeli; halihazırda toplumda önemli yer edinmiş ya da gelecekte edinmesi muhtemel bireylerin kamu diplomasisini yürüten ülke hakkında olumlu ve derin görüşler edinmesini sağlamaya yönelik faaliyetler ise uzun vadeli olarak değerlendirilmektedirler. Bu çalışmada Türkiye'nin Sahra-altı Afrika ülkelerinde yürüttüğü kamu

diplomasisi faaliyetleri incelenirken Leonard (2002) tarafından yapılan sınıflandırılma takip edilecektir. Leonard, Gilboa ile benzer bir mantık çerçevesinde kamu diplomasisi faaliyetlerini sınıflandırsa da daha sistematik bir metot kullanmakta ve sınırlı sayıda fakat daha geniş tanımlı kategoriler altında bu faaliyetlerin incelenmesini önermektedir. Leonard (2002) kamu diplomasisi faaliyetlerini etkilerine göre kısa, orta ve uzun vadeli olarak sınıflandırmaktadır. Leonard'ın gruplandırması aynı zamanda kamu diplomasisi faaliyetlerini üçe ayırmaktadır. Bunlar; haber yönetimi, stratejik iletişim ve kilit bireylerle ilişki kurulmasıdır. Bu gruplandırmaya göre haber yönetimi (news management) bileşeni, kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten ülkenin anlık olarak ülke hakkındaki algıya yapabildiği müdahaleleri tanımlamaktadır. Haber yönetimi bileşeni ülke hakkında çıkan haberlerin, özellikle kriz anlarında ve önemli olayların arifesinde ve hemen sonrasında, çıkarılara ve yaratılmak istenen algıya uygun biçimde yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Buna göre bir ülke, hakkında yapılan olumsuz haberlere karşı destekleyici haberler yaptırabilir, amaçlarını ve misyonunu zedeleyici haberler karşısında pozisyon alabilir ve kimi çarpıtılmış olayların doğru anlaşılmasını sağlamak amacıyla, geleneksel medya ve internet medyası aracılığı ile yabancı kamuoylarına ulaşabilir. Dolayısıyla haber yönetimi bileşeni kamu diplomasisi faaliyetlerinin kısa vadeli etkilerine odaklanmaktadır.

Bir ülkenin birçok kurum ve aktör aracılığı ile kendisi hakkında ilettiği düzinelere mesaj bulunmaktadır. Ancak kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten hükümete bağlı aktörler, ülkenin imajı ve yüklendiği misyon hakkındaki mesajların daha net, anlaşılır ve direkt olması amacıyla bir ya da birkaç mesajın ön plana çıkarılmasını tercih ederler. Bunun temel amacı ülke hakkındaki algının bütüncül bir biçimde yönetilebilmesidir. İletilen mesajlar anlık ya da uzun süreli olmadığından ve etkilerini orta vadede gösterebileceğinden kamu diplomasisinin bu orta vadeli bileşeni Leonard tarafından stratejik iletişim (strategic communication) olarak adlandırılmaktadır.

Uzun vadeli sonuçlar hedeflenerek yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerini tanımlayan kilit bireylerle ilişki kurulması bileşeni (relationship building) ise genel anlamda burs, değişim programları, eğitim, konferans ve kongre düzenleme gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten ülke hükümetlerinin bu programları finanse etmesindeki temel amaç bu programlara katılan bireylerde oluşturulacak olumlu algının ileride kurulması muhtemel ilişkilere zemin hazırlamasıdır. Bu bileşen kapsamında yürütülecek faaliyetlerin amacı mesaj iletmekten çok bu bireylerin ülke hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmalarıdır. Bu kişilerin ülkenin temel kültürünü ve dünyaya bakışını iyi biçimde algılamış olmalarının ileride yürütülecek faaliyetlerin amacına ulaşması bağlamında

kolaylaştırıcı etkisinin olacağı öngörülmektedir.

Çalışmada bu sınıflandırmanın kullanılmasının temel sebebi, çalışmanın amacına uygun olarak söz konusu yaklaşımın Türkiye'nin Sahra-altı Afrika'da yürüttüğü faaliyetlerin sistematik bir incelemesine olanak sunmasıdır. Bir başka neden olarak da kamu diplomasisi faaliyetlerinin kısa, orta ve uzun vadeli olarak sınıflandırılmasının bu faaliyetlerin etkinliğinin ölçülmesinde bir şablon oluşturabileceği iddiasıdır. Bunların yanı sıra, Leonard'ın yaptığı sınıflandırmanın takip edilecek olmasının metodolojik bir sebebinden de söz edilebilir. Leonard'ın etki bazlı sınıflandırması, hem literatürde bulunan ve yukarıda sözü edilen birçok sınıflandırmanın daha basitleştirilmiş ve netleştirilmiş bir halidir hem de kısa, orta ve uzun vadeli kamu diplomasisi faaliyetlerinin hepsinin analizine izin vermektedir. Başka bir ifade ile Leonard'ın belirlediği kamu diplomasisi bileşenleri farklı isimlerle adlandırılmış benzer tanımlamaların neredeyse hepsini üç temel grup altında toplamaktadır. Örneğin Leonard'ın sınıflandırması, Cull (2008), Gilboa (2006) ve Ross'un (2003) yaptıkları sınıflandırmaların rafine edilmiş bir versiyonu olarak değerlendirilebilir. Türkiye-Afrika ilişkilerine kısa bir şekilde değinecek olan çalışmanın bir sonraki bölümü, Sahra-altı Afrika ülkelerinde yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin incelenmesinden önce Türkiye'nin Afrika politikasına dair genel bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye-Afrika İlişkileri

Afrika, Türk dış politikasında en çok ihmal edilen bölgelerin başında gelmektedir. Afrikalı ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi uzun yıllar Türkiye'nin dış politika öncelikleri arasında yer almamıştır (Eyrice Tepeciklioğlu, 2015). Zira Afrika ülkelerinin sömürge yönetiminden kurtulup bağımsızlıklarını kazandıkları dönemde Batı ittifak sistemi içerisinde yer almayı hedefleyen Türkiye için bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmek çok elzem görülüyordu. Bu amaçla, kıtadaki ülkelerle olan ilişkiler çoğu zaman ikinci planda yer almıştır (Eyrice Tepeciklioğlu, 2012). Özellikle Soğuk Savaş dinamikleri içerisinde Batılı ülkeler ile ilişkilerini geliştiren ve bu ülkelerle aynı ittifak sistemi içinde yer alan Türkiye, dekolonizasyon sürecinde Afrika ülkelerine açık bir şekilde destek vermemiş, hatta bu ülkelerin bağımsızlıkları söz konusu olduğunda Batı yanlısı bir tutum izlemiştir. Örneğin, Ataöv (1976), Portekiz sömürgesi olan Angola'nın bağımsızlığı Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda oylanırken Türk yetkililere "NATO müttefikleri" ile birlikte hareket edilmesi talimatının verildiğini, Tunus ve Cezayir'in bağımsızlıkları konusuna ise Fransa'nın iç işi olarak bakıldığını belirtmektedir. Yine de bağımsızlıklarını kazanan Afrikalı ülkeler tanınmış ve bu ülkeler ile diplomatik ilişkiler kurulmuştur (Eyrice Tepeciklioğlu, 2016: 6-7; Hazar 2003: 111).

1998 yılında kabul edilen 'Afrika'ya Açılım Eylem Planı' ile birlikte Afrika, Türk dış politikasında daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Eylem Planı, Afrika ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla farklı alanlarda pek çok önlem içermektedir. Örneğin, Afrika'daki büyükelçiliklerin sayısının artırılması, Afrika ülkeleri ile karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmesi, uluslararası örgütler aracılığıyla Afrika ülkeleri ile temasların artırılması ve kıtadaki ülkelere insani yardım yapılması gibi siyasi önlemlerin yanı sıra ticari ilişkilerin artırılması amacıyla kıtadaki ülkelerle ticaret ve vergi anlaşmaları imzalanması, Afrika ülkelerine yönelik teknik yardım programları oluşturulması karşılıklı işadamları ziyaretlerinin gerçekleştirilmesi, Afrika ülkeleri ile ortak iş konseyleri ya da ticaret odaları oluşturulması, Türk firmaların kıtada yatırım yapmalarının teşvik edilmesi ve hava ve deniz ulaşımının geliştirilmesi gibi önlemler yer almaktaydı. Bu siyasal ve iktisadi önlemlere ek olarak, eğitim ve kültür alanlarında Türkiye'nin Afrika ülkelerinde tanıtılması amacıyla Afrikalı öğrencilere verilen bursların artırılması, bu ülkelerle akademik değişim programlarının oluşturulması ve Türkiye'de Afrika çalışmalarının teşvik edilmesi gibi önlemler yer almaktaydı. Askeri ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla ise BM'nin Afrika'daki barış gücü misyonlarına katkıda bulunulması ve Türk uzmanların Afrikalı askeri personele eğitim vermesi gibi önlemler yer almaktaydı.²

Eylem Planı'nın kabulünün ardından geçen 20 yıllık süreçte bu önlemlerin hayata geçirilmesi yönünde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ancak Eylem Planı'nda yer alan önlemlerin hemen gerçekleştirilmeye başlanması o dönemde iktisadi krizler başta olmak üzere önemli iç sorunlar yaşanması nedeniyle pek mümkün olmamıştır. 2002 genel seçimleriyle iktidara gelen AK Parti hükümeti ise Afrika'ya ayrı bir önem vermeye başlamıştır. Afrika ülkeleri, farklı bölgelere açılmayı amaçlayan Türkiye için önemli bir pazar olduğu gibi, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği gibi kısa vadeli hedeflerini gerçekleştirebilmesi için BM'de en büyük bölgesel grubu oluşturan bu ülkelerin desteği büyük önem taşımaktaydı. Nitekim, Afrika ülkeleriyle ilişkilere

ivme kazandırma amacıyla hazırlanan 1998 tarihli Eylem Planı'nı, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2003 yılı başında kıtadaki ülkelerle iktisadi alandaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla hazırlanan 'Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi' takip etmiştir. Bununla birlikte, 2005 yılı 'Afrika yılı' ilan edilmiş, aynı yıl Türkiye Afrika Birliği (AfB)'nde gözlemci ülke statüsünü kazanmış ve 2008 yılı başında AfB'nin stratejik ortaklarından biri olarak teyit edilmiştir. Türkiye-Afrika ilişkilerindeki en önemli gelişmelerden bir diğeri ise 2008 yılında İstanbul'da yaklaşık 50 Afrika ülkesi ile 11 uluslararası ve bölgesel örgüt temsilcisinin katılımlarıyla düzenlenen Birinci Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi olmuştur.³ 2008 yılı ayrıca, Afrika ülkelerindeki mevcut temsilciliklerin sayısında görülen artış bakımından da oldukça önemli bir yıldır. Kıtada açılan büyükelçilik ve başkonsolosluk sayısına yenilerinin eklenmesine ilişkin alınan Bakanlar Kurulu kararları çerçevesinde, Türkiye'nin 2009 yılı itibarıyla Sahra-altı Afrika'da 7 büyükelçiliği bulunmaktayken, bu sayı 2013 yılında 19'a çıkmıştır. 2017 Aralık ayı itibarıyla ise Türkiye'nin 39 Afrika ülkesinde temsilciliği bulunmaktadır. Öte yandan, 2008 yılı başında sadece 5 Afrika ülkesinin Ankara'da büyükelçiliği bulunmaktayken, 2013 yılında bu sayı 8'e (Eyrice Tepeciklioğlu, 2013: 76-87), 2017 yılında ise 33'e yükselmiştir.⁴

Afrika ülkeleriyle siyasi alanda ilişkilerin gelişmesinin iktisadi alanda da yansımaları olmuş ve özellikle Sahra-altı Afrika ülkeleri ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi önemli artış göstermiştir. 1997-2016 yılları arasındaki -yani Afrika'ya Açılım Eylem Planı'nın kabul edilmesinin öncesinden günümüze kadar- Türkiye'nin Kuzey Afrika ve Sahra-altı Afrika ile ticaret hacmini inceleyen aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, kıtadaki ülkelerle ticari ilişkiler Eylem Planı'nın kabulünün ardından kademeli bir şekilde gelişme göstermiştir. Özellikle 2002 ve 2009 yıllarında ithalat hacminde dalgalanmalar yaşanmış, ancak ticari ilişkiler 2011 yılından itibaren daha istikrarlı bir seyir izlemiştir. 1997 yılında yaklaşık olarak 2.2 milyar dolar olan Türkiye-Afrika ile ithalat hacmi, 2016 yılı itibarıyla 5 milyar doların biraz üzerindedir.

Tablo 1: Türkiye-Afrika İthalat-İhracat Verileri 1997-2016 (milyon \$)⁵

Yıl	Kuzey Afrika		Sahra-altı Afrika	
	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat
1997	1.812.554	980.157	384.818	253.395
1998	1.493.195	1.506.038	265.160	316.195
1999	1.403.964	1.343.558	283.462	311.453
2000	2.257.119	1.087.400	457.101	285.324
2001	2.114.680	1.149.647	704.000	371.236
2002	857.970	1.266.596	380.669	430.060
2003	933.480	1.576.974	616.185	554.243
2004	1.169.948	2.203.356	1.428.470	764.791
2005	1.584.201	2.544.398	1.632.270	1.086.849
2006	1.676.694	3.096.665	2.233.388	1.469.127

2007	2.285.434	4.029.683	2.821.104	1.946.661
2008	3.535.990	5.850.262	2.060.486	3.212.341
2009	2.237.693	7.415.776	1.700.198	2.738.866
2010	3.098.091	7.025.168	1.725.916	2.257.898
2011	3.342.054	6.701.089	3.424.658	3.632.879
2012	3.308.343	9.443.604	2.613.447	3.913.246
2013	3.508.479	10.041.750	2.522.630	4.103.794
2014	3.435.769	9.757.935	2.502.192	3.996.487
2015	3.006.965	8.527.126	2.092.386	3.921.798
2016	3.200.795	7.755.071	2.154.733	3.650.930

Kaynak: Veriler Türkiye İstatistik Kurumu'nun web sayfasından (<http://tuik.gov.tr/>) derlenmiştir.

Yukarıdaki tablodan görülebileceği üzere gerek Kuzey Afrika, gerekse Sahra-altı Afrika ülkeleri ile ihracat hacmi ithalat hacminden daha fazla artış göstermiştir. 2001 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde artış gösteren ihracat hacmi 2010 ve 2015 yıllarında bir miktar düşüş göstermiştir. 1997 yılında Afrika ile sadece 1.2 milyar dolar olan ihracat hacmi, 2013 yılında 14.1 milyar dolarla zirve yapmış, 2016 yılı itibarıyla ise 11.4 milyar dolara gerilemiştir. Tablodan da görüleceği üzere, Kuzey Afrika-Türkiye arasındaki ihracat hacmi Sahra-altı Afrika ile Türkiye arasındaki ihracat hacminin iki katından biraz fazladır.

Afrika'nın dış politikada artan önemine paralel olarak artan iktisadi ilişkilerin sonucunda Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) bünyesindeki Türkiye-Afrika iş konseylerinin sayısında da önemli artış yaşanmıştır. 1986 yılında Türk özel sektörünün dış ekonomik ilişkilerini yürütme amacıyla kurulan DEİK, 2014 yılında çıkarılan 6552 Sayılı Kanunla yeni bir yapıya kavuşarak Ekonomi Bakanlığı'na bağlanmış ve Türk özel sektörünün dış ekonomik ilişkilerini yürütme görevini tamamıyla üstlenmiştir.⁶ 2018 yılı Temmuz ayı itibarıyla 43 Afrika ülkesinde iş konseyi olan DEİK⁷, bu konseylerin yarısından fazlasını (26 Sahra-altı Afrika ülkesi) 2014 yılı sonrasında kurmuştur. Sadece 2017 yılında sekiz Afrika ülkesinde (Burundi, Gabon, Malavi, Namibya, Seyşeller, Yeşil Burun, Zambiya ve Zimbabve) iş konseyi kurulmuştur. Bu konseylerin varlığı, kıtadaki Türk yatırımlarının artmasında oldukça büyük önem taşımaktadır.

2010 tarihli Afrika Strateji Belgesinde de belirtildiği üzere, "ülkemizin çok yönlü ve aktif dış politika yaklaşımının bir gereği olarak Afrika ülkeleriyle ilişkilerimizin, ortaklık anlayışını esas alan ve sürdürülebilir bir zemine oturtulması büyük önem taşımaktadır" (bkz. 26 Mart 2010 tarihli, 27533 sayılı Resmi Gazete). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da 2014 yılında Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da düzenlenen Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi'nde, Afrika'ya açılım sürecinin tamamlandığını belirterek, "artık eşit ortaklığa dayalı yeni ve daha ileri bir aşamaya geçmemizin gerekli olduğunu görüyoruz" şeklinde konuşmuştur.⁸ Bu nedenle, Afrika Strateji

Belgesinde, 2008 yılında düzenlenen Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nde kabul edilen ortak işbirliği alanlarına dayalı bütüncül bir Afrika Stratejisinin oluşturulması amacıyla ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının eşgüdümünün sağlanması için atılacak adımlardan bahsedilmiştir (Resmi Gazete, 26 Mart 2010). Makalenin bir sonraki bölümü, bu kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla Sahra-altı Afrika'da yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerini etki süreleri bakımından sınıflandırarak inceleyecektir.

Türkiye'nin Sahra-Altı Afrika'daki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış politikasının en önemli ayaklarından birisini oluşturan kamu diplomasisi faaliyetlerine kabaca bakıldığında en ön plana çıkan kamu kurum ve kuruluşlarının Dışişleri Bakanlığı, TİKA, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ve Yunus Emre Enstitüsü olduğu görülmektedir. Öte yandan, sivil toplum kuruluşlarının (STK) da kıtadaki faaliyetlerini artırdıkları görülmektedir. Ancak Türk STK'ların gerek Afrika'da gerekse diğer bölgelerdeki faaliyetleri artış göstermesine rağmen, dış yardım, ulaşım, eğitim ve benzeri alanlarda devletin başat aktör konumunu devam ettirdiği rahatlıkla söylenebilir. Örneğin, Türkiye'nin 2013 yılında gerçekleştirdiği resmi kalkınma yardımlarının tutarı 3.3 milyar doların üzerindeyken, STK yardımları 232 milyon dolarda kalmıştır (T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2014).⁹

Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'de kamu diplomasisi alanında yaşanan en önemli kurumsal yapılanma ise 2010 yılında başbakanlığa bağlı bir Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün (KDK) kurulması ile olmuştur.¹⁰ KDK'nın kuruluş genelgesinde, uluslararası toplumu etkileme yönünde devletler arasındaki resmi diplomasinin yanı sıra kamu diplomasisinin kullanımının önem kazandığı ve uluslararası platformlarda Türkiye'nin haklılığını kanıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için uluslararası toplumun bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Kısa Vadeli Etkiye Sahip Faaliyetler

Yukarıda ayrıntıları açıklanan sınıflandırmaya göre genel bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten kurumların – TRT ve kimi zaman KDK'nın bazı faaliyetleri hariç – genellikle orta ve uzun vadeli etkiler bekleyerek hareket ettikleri görülmektedir. Leonard'ın sınıflandırmasına göre incelendiğinde TRT ve devletin resmi haber ajansı olan Anadolu Ajansı ise haber yönetimi alanında kısa vadeli etkilere haiz çalışmalar ile ön plana çıkmaktadır. Özellikle yakın geçmişte faaliyete geçen TRT World kanalı ile Türkiye'nin hem internet hem de geleneksel televizyon yayıncılığı sayesinde Afrika'nın neredeyse tamamına (İngilizce dilinde) ulaştığını görmekteyiz. Bunun kısa vadeli etkileri arasında Türkiye'nin aleyhinde çıkan haberlere karşı içerik üretmek, Türkiye'nin faaliyetlerini tanıtmak, uluslararası imajına katkıda bulunmak ve ülke hakkındaki yanlış algı ve değerlendirmelerin önüne geçmek sayılabilir. Yine İngilizce ve Fransızca dillerinde yayın yapan Anadolu Ajansı da haber yönetimi çerçevesinde ülke hakkında Afrika kamuoyuna duyurulan haberlere yön vermek açısından önemli yer tutmaktadır. Anadolu Ajansı'nın ayrıca Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da ofisi bulunmaktadır.

Ancak Türkiye'nin haber yönetimi faaliyetleri ABD ve İngiltere gibi ülkelerle karşılaştırıldığında kamu diplomasisi açısından görece yenidir. Bu ülkelerin belli başlı kanallarında Afrika için özel bölümler bulunurken Türkiye bu şekilde bölgeye yönelik faaliyetlere yeni başlamıştır. Ayrıca Leonard'ın (2002: 12) da belirttiği üzere haber yönetimi yapılırken üretilen içeriklerin hem yerel hem de uluslararası boyutta düşünülmesi gerekmektedir. Örneğin, ülke içerisinde gerçekleşen bir olayın haberi yapılırken bu haber uluslararası platformlara da sunulacaksa, hedef alınan bölgede söz konusu içeriğin nasıl bir algı oluşturacağına dikkat edilmelidir. Bu durum aynı zamanda ülkenin kamu diplomasisi yürüttüğü hedef halklar ile ilgili haber yapılırken de geçerlidir. Burada kasıt mevcut gerçeklerin çarpıtılması değil, hangi mesajların ön plana çıkarılacağıdır. Örneğin, bir ülkeye yapılan yardımın duyurulmasında ön plana çıkarılan konu yardım yapılan ülkenin fakirliği, az gelişmişliği ya da geri kalmışlığı değil; yapılan yardımın iki ülke arasında ne gibi bağlar oluşmasına imkan vereceği olmalıdır. Çünkü yapılan haber hem faaliyeti gerçekleştiren ülke halkına hem faaliyetin gerçekleştirildiği ülke halkına hem de dünya kamuoyuna hitap etmektedir. Bu durum Türkiye-Afrika ilişkilerinde haber yönetimi faaliyetleri sürdürülürken dikkat edilmesi gereken en önemli husus olarak ortaya çıkmaktadır.

Orta Vadeli Etkiye Sahip Faaliyetler

Türkiye'nin yürüttüğü kısa dönemli heyet değiş tokuşları (gazeteci, iş adamları vb.), ülke toplantıları

ve yurt dışında gerçekleştirdiği eğitim ve kültürel faaliyetler gibi etkinliklerin orta vadeli, başka bir deyişle stratejik iletişim alanında yer aldığı söylenebilir. Bunun başlıca sebebi, Leonard'ın (2002: 13-14) da öne sürdüğü gibi bir ülkenin çeşitli faaliyetler, demeçler ve politikalarla yüzlerce mesaj üretmesi ancak kamu diplomasisi faaliyetlerinin hedef aldığı toplumların bu mesajların çokluğu arasında kaybolmasıdır. Dolayısıyla yürütülen orta vadeli stratejik iletişim faaliyetlerinin verilmek istenen mesajları doğru, net ve anlaşılabilir sayıda gruplayarak vermesi önemlidir.

Örneğin “kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla”¹² kurulan KDK, kuruluşunun hemen ardından Türk dış politikası ile ilgili Türkiye'nin çeşitli illerinde akademisyenler, öğrenciler, politika yapımcılar ve medyayı bir araya getiren pek çok etkinlik düzenlemiştir. Bu kurum üniversiteler ve düşünce kuruluşları işbirliğiyle üniversite programları kapsamında kamu diplomasisi panelleri, dış politika tanıtım programları, dış politika çalıştayları ve gençlik programları; siyasi iletişim faaliyetleri kapsamında ülke toplantıları, akıl insanlar konferansları, Avrupa toplantıları, paneller ve uluslararası zirveler; medya-tanıtım çalışmaları kapsamında da gazeteci heyetleri programı, kültür ve tanıtım ile uluslararası basını bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmuştur. KDK gerek üniversite programları, gerekse siyasi iletişim faaliyetleri ve medya tanıtım çalışmaları kapsamında Afrika ile ilgili etkinliklerde de bulunmuştur. Örneğin, 2013 yılı etkinlikleri kapsamında Kenyalı profesör Ali Mazrui “Küresel Siyasette Adalet Arayışı ve Türkiye-Afrika İşbirliği” başlıklı bir konuşma yapmış (Akil Adamlar Konferans Serisi)¹³, Nijer, Gabon, Senegal ve Kenya'dan 21 gazeteci Türkiye'ye gelerek çeşitli kurumları ziyaret etmiş (Gazeteci Heyetleri Programı) ve Nijer-Türkiye Gençlik Platformu ortaklığında düzenlenen konferansta Türkiye-Nijer ilişkileri değerlendirilmiştir (Batı Afrika Gençlik Köprüsü Programı).¹⁵

Bu ve benzeri heyet ziyaretlerinin başlıca amacı Türkiye'nin imajı ve Afrika ile ilgili politikası hakkında Afrikalı toplumların belli başlı bireylerine ve profesyonellerine mesajlar aktarmaktır. Burada önemli olan nokta iletilen mesajların (Leonard, 2002: 14) Türkiye'nin imajını bir bütün olarak yansıtmasıdır. Özellikle böyle toplantılarda kamu diplomasisi faaliyetlerinin yöneltildiği toplumların önde gelenleri ile bir araya gelme fırsatı bulunduğundan iletilecek mesajların özenle seçilmesi büyük önem arz etmektedir. Nitekim bu toplantılara katılan profesyoneller ülkelerine döndüklerinde kendi ülkelerinin kamuoyları üzerinde görece daha fazla etkiye sahip olabilmektedirler.

Kısa dönemli heyet değiş tokuşlarının yanı sıra gerek

kamu kuruluşları gerekse Türk sivil toplum kuruluşları, Afrika ülkelerinde insani ve kalkınma yardımı faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bunlardan hükümet eliyle yapılan yardımlar özellikle TİKA aracılığıyla aktarılmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya'da yeni kurulan ülkelerde yapılacak faaliyetler ile dış politika önceliklerini uygulamak ve koordine etmek amacıyla 1992 yılında 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile "Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı" adıyla Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan TİKA¹⁶, 1999 yılında Başbakanlığa bağlanmış, 2001 yılında 4668 Sayılı "Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı" adını almıştır. 2005 yılının hükümet tarafından Afrika yılı ilan edilmesini takiben farklı bölgelere de açılmaya başlayan TİKA, aynı yıl iki Afrika ülkesinde (Etiyopya ve Sudan) program koordinasyon ofisi açmıştır. Ancak TİKA'nın Afrika'ya genişlemeye başladığı 2005 yılı çalışmalarında Asya % 55,5 ile çalışmalarda öncelikli bölge iken, Orta Doğu ve Afrika % 8 ile son sırada yer almıştır.¹⁷

Hükümetin Afrika ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi politikası ile bağlantılı olarak zaman içinde Afrika'ya özel bir önem vermeye başlayan TİKA'nın 2017 itibarıyla 17 Afrika ülkesinde (Cezayir, Cibuti, Çad, Etiyopya, Gine, Güney Sudan, Kamerun, Kenya, Libya, Mısır, Namibya, Nijer, Senegal, Somali, Sudan, Tanzanya ve Tunus) program koordinasyon ofisi bulunmaktadır. Açılan bu yeni ofisler aracılığıyla Afrika'daki diğer ülkelerde de faaliyet gösteren TİKA, kıtada gerçekleştirdiği projelerin sayısını da önemli ölçüde artırmıştır. Örneğin, 2005 yılında 562 TİKA projesinin sadece 28'i Afrika ülkeleri ile ilgiliyken¹⁸, 2013 yılında gerçekleştirilen 1800 projeden 525'i Afrika ülkeleri ile ilgilidir (Bu oran tüm projelerin % 33,7'sine tekabül etmektedir).¹⁹ 2016 yılına gelindiğinde ise, Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı'nın TİKA ana hizmet birimlerinin toplam harcamalar içerisindeki oranı % 44,51 olmuştur.²⁰ Özellikle bu yardım faaliyetlerinin kapsam ve niteliklerinin, Türkiye'nin doğrudan ya da dolaylı olarak Afrika ile ilgili uluslararası kamuoyunda yürüttüğü "Afrika'nın yanındayız", "Dünya beşten büyüktür", "Türkiye-Afrika ortaklığı" gibi mesajlarla aynı doğrultuda olması, ülkenin verdiği mesajın doğru bir biçimde yabancı kamuoylarına ulaşması bakımından büyük önem taşımaktadır. Yine belirtmelidir ki Türkiye'nin Afrika açılımının temel hedeflerinden olan yeni pazarlara ulaşma amacı ile yardım faaliyetlerinin doğrudan temasının olabilmesi için iş dünyası ile tıpkı aşağıda bahsedilecek THY örneğinde olduğu gibi koordinasyon yaratılması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, TİKA'nın Afrika'daki faaliyetleri, Türkiye'nin kıtadaki imajını artırmasına yardımcı olurken Afrika ülkeleri ile ticari ilişkilerin gelişmesine de etki etmektedir. TİKA'da görevli eski bir personel, Türk işadamlarının Afrika'da TİKA'yı takip ettiğini, TİKA'nın Afrika'da ofis açmasını takiben THY'nin bu noktalara

sefer başlattığını, bu durumun da işadamlarının Afrika ülkelerine ilgisini artırıp bu ülkelerdeki faaliyetlerini kolaylaştırdığını belirtmektedir (İpek, 2015: 16). Böylelikle Afrika Türk işadamları için, Türkiye de Afrikalı girişimciler için daha ulaşılabilir hale gelmektedir. Türkiye'nin bayrak taşıyıcı havayolu olan THY, AK Parti hükümetleri döneminde hükümetin Afrika politikasını desteklemek için kullanılmaya başlanmıştır. KDK web sayfasında da Türk dış politikasının THY ile güç kazandığı belirtilerek, "THY, her geçen gün genişleyen uçuş ağı ile; Afrika başta olmak üzere dünyanın dört bir yanına yapılan açılımlarda önemli rol oynuyor" ifadesi yer almaktadır.²¹ Dışişleri Bakanlığı'nın sayfasında da belirtildiği üzere, THY uçuşlarının sayısının artırılmasının Afrika ülkeleriyle ulaşım imkanlarını geliştirmenin yanı sıra, "işadamlarının karşılıklı olarak birbirleriyle temaslarını kolaylaştırmak, Türkiye'nin Afrika halklarının dünyaya ulaşımında bir kavşak noktası olmasını sağlamak ve halklar arasındaki bağlantıların güçlendirilmesini temin etmek" gibi amaçları bulunmaktadır.²² Bu amaçların gerçekleştirilmesi için THY, Afrika ülkelerine olan sefer sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Örneğin Aralık 2013 itibarıyla 25 Afrika ülkesinde 36 destinasyona uçuş gerçekleştiren THY (Türk Hava Yolları, 2013), 2017 yılı itibarıyla 42 Afrika ülkesinde (Angola, Benin, Burkina Faso, Cezayir, Cibuti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Eritre, Etiyopya, Fas, Fildişi Sahili, Gabon, Gana, Gine, Güney Afrika, Kamerun, Kenya, Kongo Cumhuriyeti, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Mısır, Moritanya, Morityus, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Ruanda, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Somali, Sudan, Tanzanya, Tunus, Uganda, Yeşil Burun, Zambiya, Zimbabve) 68 noktaya sefer düzenlemektedir.²³

Uzun Vadeli Etkiye Sahip Faaliyetler

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin uzun vadeli etkilere sahip üçüncü boyutu olan kilit bireylerle ilişki kurulması Türkiye'nin belki de Afrika açılımında en önem verdiği alanların başında gelmektedir. Pek çok kamu kuruluşu bu amaçla Türkiye'de öğrenim görmek isteyen öğrencilere öğrenim bursu sağlamaktadır. Örneğin, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etmek ve soydaş ve akraba topluluklar ile ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ilişkileri geliştirmek amacıyla 2010 yılında kurulan YTB'nin²⁴ gerek lisans gerekse lisansüstü düzeyde sağladığı pek çok burs programı bulunmaktadır. Türkiye Bursları adıyla sağlanan bu burslardan Türkiye-Afrika Burs Programı kapsamında Afrikalı öğrencilere sağlanan burslara tüm Afrika ülkelerinden öğrenciler başvuru yapabilmektedir. Bu burs programı, Afrika Açılımı ile başlayan süreçte Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerine ivme kazandırmanın yanı sıra, Afrikalı ülkelerle Türkiye arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını ve karşılıklı kültürlerarası iletişimi artırmayı amaçlamaktadır.²⁵

2012 yılında Türkiye Burslarının uygulamaya konulmaya başlamasıyla birlikte Türkiye'de öğrenim gören Afrikalı öğrencilerin sayısında önemli artış gözlenmiştir. Örneğin, 1999-2012 yılları arasında yaklaşık 1,400 Afrikalı öğrenci Türkiye'de öğrenim görmüşken, Türkiye Burslarının uygulamaya konulmasıyla birlikte Afrika'dan Türkiye'ye gelen öğrenci sayısı 4 kattan fazla bir artış göstermiştir. Sadece 2012 yılı sonrasında 6 binden fazla Afrikalı öğrenci öğrenim görmek için Türkiye'ye gelmiştir. 2017 itibarıyla Türkiye'de eğitim alan 16 binden fazla Türkiye Bursluslu öğrencinin yaklaşık olarak üçte birini, uluslararası öğrencilerin ise dörtte birini Afrikalı öğrenciler oluşturmaktadır.²⁶ YTB'nin sağladığı burslar aracılığıyla orta vadede Türkiye algısı ve propagandası yapılmakta, uzun vadede ise Afrikalı öğrenciler aracılığıyla Türkiye'nin kıtadaki ülkelerle ilişkilerine dost bir zemin hazırlanmaktadır (Yousfi, 2016: 85).

YTB dışında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yüksek Öğrenim Kurulu (YÖK) gibi kuruluşlar da Afrikalı öğrencilere öğrenim bursu vermektedir. Bu kuruluşlar tarafından Afrikalı öğrencilere verilen bursların sayısında da son yıllarda önemli artış yaşanmıştır. Örneğin, 1991-2014 döneminde Afrika ülkelerine açılan burs kontenjanı 4.380 iken, sadece 2016-2017 eğitim döneminde 1.075'i Sahra-altı Afrika ülkelerinden öğrencilere olmak üzere 1.312 Afrikalı öğrenciye burs sağlanmıştır. Afrikalı öğrencilere verilen bursların hükümetin Afrika politikasının güçlendirilmesinde "çarpan etkisi" yapacağı düşünülmektedir.²⁷

Başbakanlığa bağlı bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın faaliyetlerine destek olmak amacıyla 1975 yılında kurulan Türkiye Diyanet Vakfı da çeşitli Afrika ülkelerinden Müslüman öğrencilere üniversite ve lise düzeyinde çeşitli burslar sağlamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı da Afrika ülkeleri ile dini ilişkilerin artırılması için pek çok Afrika ülkesinde cami inşa etmekte, hasar gören camileri onarmakta, özellikle dini aylarda yardım kampanyaları düzenleyerek Afrika ülkelerine göndermekte ve Müslüman dini liderlerle toplantılar düzenlemektedir. Örneğin, 46 Afrika ülkesinden 125 dini liderin katıldığı bu toplantıların ikincisi İstanbul'da gerçekleşmiştir. Öte yandan, 2012 yılında Mehmet Görmez Afrika'yı ziyaret eden ilk Türk diyanet işleri başkanı olmuştur. Özkan'ın (2013) da belirttiği üzere, AK Parti hükümeti döneminde dış politikadaki rolü artan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın aktiviteleri aracılığıyla din, kıtada izlenen dış politikanın bir parçası haline gelmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Afrika'da gerçekleştirdiği insani yardım faaliyetleri "dini diplomasi" olarak da adlandırılmaktayken, Yunus Emre Vakfı'na bağlı olarak kurulan Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyetleri "kültürel diplomasi" olarak adlandırılabilir. Zira, Yunus Emre Vakfı, "Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, ... Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet

vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek"²⁸ gibi amaçlarla 2007 yılında kurulmuştur. Yunus Emre Enstitüsü de Vakfın bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretmek ve Türkiye'nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmek üzere 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır. 2017 yılı itibarıyla üçü Kuzey Afrika, (Cezayir, Fas ve Mısır), ikisi Sahra-altı Afrika (Güney Afrika ve Sudan) olmak üzere beş Afrika ülkesinde kültür merkezi bulunan Yunus Emre Enstitüsü'nün bu ülkelerdeki faaliyetleri, Türkiye'nin Afrika politikası ile uyumludur. Örneğin, Enstitü'nün web sayfasında Sudan'ın başkenti Hartum'da 2016 yılında açılan Hartum Yunus Emre Enstitüsü'nün Hartum'daki Türk yetimhanesindeki öğrencilere yaptığı kırtasiye yardımı ve verilen Türkçe derslerine ilişkin haber, "Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın direktifleri doğrultusunda Yunus Emre Enstitüsü'nün Afrika açılımı hızla ve büyüyerek devam ediyor" ifadesiyle sunulmuştur.³⁰ Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyetleri ortak tarih ve ortak değerler gibi alanlara yoğunlaşmakta olduğundan gerek faaliyette bulunulan ülkenin yöneticileri gerekse halk üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır. Bu kişilerle kurulan doğrudan ilişkiler nedeniyle Enstitü'nün çalışmaları, diğer kurumlar bu ülkelerde faaliyet gerçekleştirmek istediğinde onlar için zemin hazırlamaktadır (Yousfi, 2016: 92).

Sonuç

Türkiye, son yıllarda uyguladığı çok yönlü ve aktif dış politika yaklaşımına uygun olarak uluslararası politikada görünür olma ve etki alanını genişletme hedeflerine ulaşmak için sadece geleneksel diplomatik ilişkilerden değil; kamu diplomasisi faaliyetlerinden de önemli ölçüde yararlanmayı başarmıştır. Kamu diplomasisi faaliyetleri, bir hükümetin diğer ülke halkları nezdinde tanınırlık ve bilinirlik kazanarak onların tercih ve yaklaşımlarını etkileme amacı güden politika ve etkinlikler bütünüdür. AK Parti hükümetleri ile birlikte bu faaliyetlerin yoğunlaştığı görülmektedir. Bu anlayış çerçevesinde kısa sürede önemli girişimlerin kaydedildiği ve ilişkilerde büyük ilerlemelerin görüldüğü bölge, önceki yıllarda çeşitli sebeplerle ihmal edilen Sahra-altı Afrika'dır. Bu sebeple Türkiye'nin belirlediği dış politika hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için seçtiği uygulama araçlarının etkisinin görülmesi ve değerlendirilmesi açısından Sahra-altı Afrika ülkelerinde uygulanan kamu diplomasisi faaliyetlerinin sistematik olarak incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Kamu diplomasisi faaliyetleri; amaçları, etkileri ve hedeflediği kitleler açısından farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu alanda yürütülen faaliyetler değerlendirilirken uluslararası literatürde kabul görmüş sınıflandırmalardan yararlanılması gereklidir. Bu çalışmada, Leonard'ın (2002) kamu diplomasisi

faaliyetlerini kısa, orta ve uzun vadeli etkilerine göre sırasıyla haber yönetimi, stratejik iletişim ve kilit bireylerle ilişki olarak adlandırdığı sınıflandırması benimsenmiştir. Bu amaçla, bu çalışmada, Türkiye'nin Sahra-altı Afrika'da son dönemde takip ettiği kamu diplomasisi faaliyetleri kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere üç başlık altında toplanarak değerlendirilmiştir.

Haber yönetimi olarak adlandırılan kısa vadeli etkiye sahip faaliyetlerin amacı; anlık mesajların sağlıklı iletilmesi, kriz anlarında haber yayılımına müdahale ederek yönlendirme yapılması ve bunların neticesinde hedef ülke halklarının Türkiye ile ilgili konularda olumlu görüşlere sahip olmasını sağlamaktır. Bunların yanında Türkiye'nin faaliyetlerinin tanıtımının yapılması ve olumlu imajının aktarılması da önemlidir. Bu amaçla; TRT, İngilizce ve Fransızca içerik sağlayan devletin resmi haber ajansı Anadolu Ajansı ve İngilizce yayın yapan TRT World kanalı ile Türkiye hem internet hem de geleneksel televizyon yayıncılığı sayesinde Afrika'nın neredeyse tamamına ulaşabilmektedir.

Orta vadeli etkiye sahip faaliyetler ise kısa vadeli etkiye sahip faaliyetlerden farklı olarak az sayıda kişiye ulaşmayı hedeflemektedir. Hedeflenen kitle, verilmek istenen mesajların net ve doğrudan ulaşmasını sağlayabilecek işadamları, gazeteciler, temsilciler ve uzmanlar gibi etkileşimde buldukları daha geniş kitleler üzerinde etkiye sahip kişilerden

oluşur. Bu sebeple bu faaliyetler stratejik iletişim olarak adlandırılmıştır. Stratejik iletişimin hayata geçmesini sağlamak amacıyla KDK, ticari ilişkilerin gelişmesi ve olumlu imaj yaratılması amacıyla da TİKA Türkiye'nin resmi kurum bazında bu amaçla gerçekleştirdiği girişimlerin örneklerini oluşturmuşlardır. Ayrıca, THY'nin iş dünyasının ulaşımını kolaylaştırmak adına Afrika kıtasında uçuş gerçekleştirdiği noktaları artırması ve Afrika ülkelerine seferleri yoğunlaştırması da büyük katkı sağlamıştır.

Etkisi uzun vadede görülen faaliyetler, kilit bireylerle ilişki kurulmasını amaçlayan faaliyetlerdir. Bu faaliyetler aracılığıyla ileride önemli etki alanına sahip olacak kişilerle derin bağların kurulması hedeflenir. Bu bağlar özellikle eğitim programları çerçevesinde gerçekleşir. Türkiye'nin uzun vadeli etkiye sahip kamu diplomasisi faaliyetlerinde Afrika ülkelerine yönelik girişimleri dikkat çekmektedir. YTB, MEB, YÖK ve Diyanet İşleri Başkanlığı lise ve üniversite düzeyindeki öğrencilere burslar sağlamaktadır ve bu bursların ulaştığı öğrencisi sayısı son yıllarda düzenli olarak artış göstermektedir. Bunların yanında Yunus Emre Enstitüsü Afrika'da kurulan merkezlerde yabancılara Türkçe öğretmekte ve Türk kültürünü tanıtmaktadır. Önemli bütçelerin ayrıldığı bu burs ve eğitim programları sayesinde eğitim gören kilit bireylerin, Türkiye hakkında olumlu görüşe sahip olup kariyerlerinin ilerleyen adımlarında yeni işbirliklerine ve ortaklıklara imza atmaları beklenmektedir.

Son Notlar

1. Türkiye 1998 yılında kabul edilen Afrika'ya Açılım Eylem Planı ile Afrika ülkelerine ilişkin kapsamlı bir dış politika oluşturmaya başlamıştır. Ancak asıl açılım gerçekleştirilen bölge Osmanlı döneminde itibaren tarihsel ilişkilerin mevcut olduğu Kuzey Afrika değil, Sahra-altı Afrika olmuştur. Bu nedenle bu çalışmanın odak noktası Türkiye'nin Sahra-altı Afrika ülkelerinde gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetleri ile bu faaliyetlerin kısa, orta ve uzun vadede amaçlarını incelemektir.
2. T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" (Gözden Geçirilmiş II. Basım), Ağustos 1999.
3. Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitesinde yer alan ve Türkiye-Afrika ilişkilerindeki diğer önemli gelişmeler için bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı (t.y.) "Türkiye-Afrika ilişkileri". <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa/> (23.11.2017).
4. Ayrıca bkz. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>
5. Kuzey Afrika ülkeleri ile kastedilen Cezayir, Fas, Libya, Mısır ve Tunus olup Sahra-altı Afrika ülkeleri ise: Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Cibuti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Eritre, Etiyopya, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Güney Afrika, Güney Sudan, Kamerun, Kenya, Komorlar, Kongo Cumhuriyeti, Liberya, Lesotho, Madagaskar, Malavi, Mali, Moritanya, Morityus, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ruanda, Sao Tome ve Prensip, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Somali, Sudan, Svaziland, Tanzanya, Togo, Uganda, Yeşil Burun, Zambiya ve Zimbabve'dir.
6. DEİK (t.y.) "DEİK Hakkında". <https://www.deik.org.tr/deik-deik-hakkinda> (25.4.2017).
7. Bu ülkeler, Angola, Benin, Burkina Faso, Burundi, Cezayir, Cibuti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fas, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Güney Afrika, Kamerun, Kenya, Kongo Cumhuriyeti, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Mısır, Moritanya, Morityus, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Ruanda, Senegal, Seyşeller, Somali, Sudan, Tanzanya, Togo, Tunus, Uganda, Yeşil Burun, Zambiya, Zimbabve'dir.
8. T.C. Cumhurbaşkanlığı (t.y.) "2. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi". <https://www.tccb.gov.tr/ozeldosyalar/turkiye-afrika/zirve/> (24.11.2017).
9. Küresel İnsani Yardım (2014) raporuna göre Türkiye, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında GSMH (Gayrisafi Milli Hâsıla) bazında en çok uluslararası insani yardım yapan ülkeler sıralamasında ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve Birleşik Krallık'ın ardından üçüncü oldu. 2015 yılında yaptığı 3.2 milyar dolar ile Birleşik Krallık'ı geçip ikinci sıraya yerleşen Türkiye, 2016 yılında yaptığı insani yardımların oranını 6 milyar dolara çıkarıp ikinci sıradaki konumunu korumuş, Birleşik Krallık'ın yaptığı insani yardımların oranı ise 3.7 milyar dolarda kalmıştır (İlgili istatistikler için bkz. <http://devinit.org/>). Öte yandan, 2004-2013 yılları arasında Afrika, en çok insani yardım yapılan bölgeler sıralamasında Asya ve Ortadoğu'nun ardından ikinci sırada yer almış ve kıtadaki ülkelere yapılan iki taraflı resmi kalkınma yardımlarının toplamı 1.3 milyar doları bulmuştur (T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2014). Sahra-altı Afrika'ya yapılan toplam kalkınma yardımlarının oranı 2000 yılında sadece 330 bin ABD doları iken bu oran 2015 yılında 395 milyon dolara yükselmiştir (bkz. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>).
10. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün kuruluşuna dair 27478 no'lu genelge için bkz. Resmi Gazete (30 Ocak 2010) <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm> (27.10.2017).
11. <https://www.trtworld.com/coverage> adresinden de görülebileceği üzere TRT World yayınları farklı uydular üzerinden neredeyse kıtanın tamamına ulaştırılmaktadır.
12. <https://kdk.gov.tr/kurumsal/kurulus/7> (27.11.2017).
13. <https://kdk.gov.tr/haber/ali-mazrui-akil-insanlar-konferans-serisi-icin-turkiyede/249> (27.11.2017).
14. <https://kdk.gov.tr/haber/afrikali-gazeteciler-turkiyede/243> (27.11.2017).
15. <https://kdk.gov.tr/haber/turkiye-nijer-iliskileri-konferansi-1-aralikta-niameyde-duzenlendi/335> (27.11.2017).
16. 480 no'lu KHK için bkz. <http://www.basarmevzuat.com/dustur/khk/5/3755/a/khk480.htm>.
17. TİKA (2005) "Faaliyet Raporu". <http://www.tika.gov.tr/upload/oldpublication/faaliyet-raporu-2005.pdf>, ss.vi-7 (21.09.2017).
18. TİKA, 2005: 152.
19. TİKA (2013) "Annual Report 2013". <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/TIKA%20ANNUAL%20REPORT%202013.pdf> (4.8.2016).

20. TİKA (2017) “2016 İdare Faaliyet Raporu”, s. 27, http://www.tika.gov.tr/upload/2017/03/2016%20IdareFaaliyetRaporu/%C4%B0dare%20Rapor_2016_WebFormati.pdf (27.11.2017).
21. <https://kdk.gov.tr/haber/turk-dis-politikasi-thy-ile-guc-kazaniyor/222>. (28.11.2017).
22. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa/> (23.11.2017).
23. Veriler THY'nin web sayfasından derlenmiştir.
24. 5978 Sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun için bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406-1.htm> (28.11.2017).
25. YTB (t.y.) “Burs Programları”. <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/turkiye-burslari/burs-programlari/> (28.11.2017).
26. YTB (2017) “Türkiye Mezunları Somali’de Buluştu”. https://www.ytb.gov.tr/haber_detay.php?detay=5431 (22.11.2017) ve YTB (t.y.) “Türkiye Mezunları Tanzanya’da Buluştu”. https://www.ytb.gov.tr/haber_detay.php?detay=5314, (22.11.2017).
27. Afrikalı öğrencilere verilen bursların yanı sıra, Dışişleri Bakanlığı, Afrikalı diplomatlara kısa süreli eğitim programları da düzenlenmekte ve Türk Silahlı Kuvvetleri Eğitim ve Öğretim Kurumlarında Afrikalı askeri personele eğitim verilmektedir. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> ve <http://afrika.mfa.gov.tr/data/mukayeseli-veriler.pdf>.
28. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518.htm>
29. <http://yee.org.tr/tr/kurumsal>
30. http://yee.org.tr/tr/faaliyethaberleri/hartum-yunus-emre-enstitusunden-turk-yetimhanesine-ziyaret_4415

References

- Ataöv, T. Afrika ve biz. *Vatan*, 21.03.1976.
- Aglionby, J., Srivastava, M. ve Fick, M. (2016). The reasons behind Turkey leader Recep Erdoğan's Africa tour *Financial Times*, 30.10.2017 tarihinde <https://next.ft.com/content/aaf3981a-27e5-11e6-8ba3-cdd781d02d89> adresinden erişilmiştir.
- Back, G. ve Afacan, İ. (2013). Turkey discovers sub-saharan africa: The critical role of agents in the construction of Turkish foreign-policy discourse. *Turkish Studies*, 14(3), 483-502.
- Cowan, G. ve Arsenault, A. (2008). Moving from monologue to dialogue to collaboration: The three layers of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 10-30.
- Cull, N. J. (2008). Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31-54.
- Cull, N. J. (2009a) Public diplomacy before Gullion Snow. N. ve Taylor, P. M. (eds.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. New York and London: Routledge.
- Cull, N. J. (2009b) *Public diplomacy: Lessons from the past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Çevik, B. S. (2014) *Uluslararası halkla ilişkilerde insani yardımlar: kamu diplomasisi boyutu*. Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü.
- Çevik, B. S. ve Seib, P. (2015) *Turkey's public diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Demir, V. (2013) *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ekşi, M. (2014) *Kamu diplomasisi ve ak parti dönemi türk dış politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2012). Afrika kıtasının dünya politikasında artan önemi ve Türkiye-Afrika ilişkileri. *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 59-94.
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2013). Postkolonyal kuram uluslararası ilişkiler disiplini dekolonize etmek. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 80-97.
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2015). What is Turkey doing in Africa? African opening in Turkish foreign policy. *Research Turkey Centre for Policy and Research on Turkey*, IV(4), 95-106, (<http://researchturkey.org/?p=8723>).
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2016). African studies in Turkey. *Uluslararası İlişkiler*, 13(50), 3-19.
- Frederick, H. H. (1993). *Global communication and international relations*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Gilboa, E. (2006). Public diplomacy: The missing component in Israel's foreign policy. *Israel Affairs*, 12(4), 715-47.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 55-77.
- Gill, B. ve Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), 17-36.
- Gouveia, P. ve Plumridge, H. (2005). *European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy*, London, Foreign Policy Centre.
- Hazar, N. (2003). *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri*. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Huijgh, E. ve Warlick, J. (2016). *The public diplomacy of emerging powers, part 1: The case of Turkey*, Los Angeles: Figueroa Press.
- Hunter, A. (2009). Soft power: China on the global stage. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(3), 373-398.
- İpek, P. (2015). Ideas and change in foreign policy instruments: Soft power and the case of the Turkish international cooperation and development agency *Foreign Policy Analysis*, 11(2), 173-195.
- Karadağ, H. (2016). *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kurtlanzick, J. (2007). *Charm offensive: How China's soft power is transforming the world*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lam, P. E. (2007). Japan's quest for soft power: Attraction and limitation. *East Asia*, 24, 349-363.
- Leonard, M. (2002). *Public diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre.
- Leonard, M., Small, A. ve Rose, M., (2005). *British public diplomacy in the age of schisms*. London: Foreign Policy Centre.
- McClory, J. (2010). The New Persuaders: An international ranking of soft power. *Institute for Government*, 7.
- Mor, B. D. (2006). Public diplomacy in grand strategy. *Foreign Policy Analysis*, 2(2), 157-176.
- Nye, J. S. (1990). *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books.

- Nye, J. S. (2004). The decline of America's soft power: Why Washington should worry. *Foreign Affairs*, 83, 16-20.
- Nye, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109.
- Özkan, M. (2012). A new actor or passer-by? The political economy of Turkey's engagement with Africa. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 14(1), 113-133.
- Özkan, M. (2013). Does 'rising power' mean 'rising donor'? Turkey's development aid in Africa. *Africa Review*, 5(2), 139-147.
- Pamment, J. (2012). What became of the new public diplomacy? Recent developments in British, US and Swedish public diplomacy policy and evaluation methods. *The Hague Journal of Diplomacy*, 7(3), 313-336.
- Parmar, I. ve Cox, M. (2010). *Soft power and us foreign policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives*, London and New York: Routledge.
- Potter, E. (2002-2003). Canada and the new public diplomacy. *International Journal*, 58(1), 43-64.
- Rapid-Growth Markets Soft Power Index (2012) [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Rapid-growth_markets_Soft_power_index/\\$FILE/Rapid-growth_markets_Soft_Power_Index-Spring_\(2012\).pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Rapid-growth_markets_Soft_power_index/$FILE/Rapid-growth_markets_Soft_Power_Index-Spring_(2012).pdf), (30.10.2017)
- Resmi Gazete, 26 Mart 2010, Sayı: 27533.
- Ross, C. (2003). Pillars of public diplomacy. *Harvard International Review*, 25(2).
- Signitzer, B. ve Coombs, T. (1992). Public relations and public diplomacy: Conceptual divergence. *Public Relations Review*, 18(2), 137-47.
- Snow, N. (2009). Rethinking public diplomacy snow. N. ve Taylor, P. M. (eds.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, New York and London: Routledge.
- Snow, N. ve Taylor, P. M. (2009). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, New York and London: Routledge.
- Soroka, S. N. (2003). Media, public opinion, and foreign policy. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 8(1), 27-48.
- Şahin, M. ve Çevik, B. S. (2015). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Ankara: Nobel Kitap.
- T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (2014) Uluslararası yardımlarda 'en cömert ülke' unvanını taşıyan Türkiye'nin yardım seferberliği sürüyor. <http://kdk.gov.tr/haber/turkiyenin-dis-yardimlari-2013/494> (06.04.2017).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (1999). *Afrika'ya Açılım Eylem Planı*. Gözden Geçirilmiş II. Basım.
- Ünal, U. (2017) Kamu diplomasisi açısından Kırgızistan'da Türkiye algı araştırması. *Intermedia International Peer-Reviewed E-Journal Of Communication Sciences*, 4(6), 155-187.
- Ünal Erzen, M. (2012). *Kamu diplomasisi*. Derin Yayınları.
- Vickers, R. (2004). The new public diplomacy: Britain and Canada compared. *British Journal of Politics and International Affairs*, 6(2), 182-94.
- Wang, Y. (2008). Public diplomacy and the rise of Chinese soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 257-273.
- Watanabe, Y. ve McConnell, D.L. (2008). *Soft power superpowers: Cultural and national assets of Japan and the United States*, ME Sharpe.
- Watanabe, Y. ve McConnell, D.L. (2015). *Soft Power Superpowers*. Routledge.
- Yalçinkaya, A. ve Özgen, Y. (2013). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları. Yasushi, W. ve McConnell, D. L. (2008). *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*. Armonk: An East Gate Book.
- Yousfi, R. (2016). *Türkiye'nin Kuzey ve Doğu Afrika'ya yönelik yumuşak güç politikası*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi.)
- Zheng, D. E. (2009). China's use of soft power in the developing world: Strategic intentions and implications for the United States. Mcgiffert, C. (ed.) *Chinese Soft Power and Its Implications for the US: Competition and Cooperation in the Developing World*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Zöllner, O. (2006). A quest for dialogue in international broadcasting: Germany's public diplomacy targeting Arab audiences. *Global Media and Communication*, 2(2), 160-182.